

İdareci ve Dil Bilinci Üzerine Bazı Tespitler

Dr. Hasan Hüseyin CAN
Körfez Kaymakamı

Mülki idare amiri, bulunduğu makam ve konum itibariyle mütemadiyen halka hitap etmeye ve kendisi de muhtelif konuşmaları dinlemeye muhataptır.

GİRİŞ

İnsanlarla münasebette dilin önemi ve güzel kullanımı kuşkusuz büyük kıymet ifade eder. İdareci, münhasıran da bir mülki idare amiri, halkla kuracağı iletişim dilini iyi seçmek, halkın her kesimine ulaşmak ve halktan gelecek taleplere en seri şekilde cevap vermekle yükümlüdür.

Vatandaşımızın "Allah Devlete zeval vermesin" dileğine verilecek en münasip cevap da halkla iletişimin açık tutulmasıyla sağlanır. Bu çerçevede idarecinin halkla ilişkisi bakımından, iletişim dilinin, hâl ve tavrın amaca uygun olması göz ardı edilmemelidir.

1. Halkı anlamak ve halka anlatmak

Türk toplumunda idarecinin halkı anlaması ve halkın da idareciyi anlaması en yalın haliyle aynı lisanın kullanımına bağlıdır. Burada, hâl ve tavrın dışında, normal bir iletişim dili için Türkçemizin etkili ve doğru bir şekilde kullanılması idare edenle idare edilen arasındaki güvenin tesisi bakımından özel bir önem arz eder.

Doğal olarak, mülki idare amirlerinden; resmi konuşmalar, yazışmalar, tesis edilecek iş ve işlemler itibariyle Türkçe konusunda duyarlılık göstermeleri beklenir. Hangi medeniyet olursa olsun, gelişme-

Türk Milletinin hüküm sürdüğü devirlerin ve ülkelerin çeşitliliği ve genişliği göz önüne alındığında; milletimizin fertleri arasındaki bağı temin eden mühim unsurlardan birisinin dil birliği ve kullanılan dildeki süreklilik olduğu açıktır.

sindeki ana unsur o medeniyetin dilidir. Dilin önemi sadece kültürel ve sosyal ilişkiler için değil o dilde bilginin üretilmesi, anlaşılması, anlatılması ve yaygınlaştırılması için de mühim bir etkidir.

Mülki idare amiri, bulunduğu makam ve konum itibarıyla mütemadiyen halka hitap etmeye ve kendisi de muhtelif konuşmaları dinlemeye de muhataptır. Özellikle hitap tarzı bakımından meramını en etkili ve kısa yoldan ifade etmesi gerekir. Yani, hitap edenin “Efradını cami, ağyarını mani” bir konuşma tarzı benimsemesi beklenir. Eğitim sahasında olduğu gibi, idari münasebetlerde ve hayatın her alanında Türkçenin hâkim kılınması, kuşkusuz Dilimize saygı duymak, güzel kullanmak ve kullandırmakla mümkün olacaktır.

2. Dilimiz ve benliğimiz

Binlerce yıllık bir tarihi geçmişe sahip olan Türk Milletinin dili, Bilge Kağan’dan Yusuf Has Hacıp’e, Kaş-

garlı Mahmut’tan Karamanoğlu Mehmet Bey’e, Âşık Paşa’dan Mustafa Kemal Atatürk’e kadar, Milletimizin tarihteki sedasının Orhun Anıtlarıyla taş, Kaşgarlı Mahmut’la kâğıda aktarıldığı, Atatürk’le en güzel hitabet örneklerinin verildiği, kutlu bir mirastır.

Türkçemiz Ahmet Yesevî’de hikmet, Yunus Emre’nin ve Hacı Bektaş’ı Velinin dilinde hoşgörü, Karacaoğlan’ın dilinde sevgi, Nasrettin Hoca’nın dilinde mizah, Abdürrahim Karakoç ve Âşık Mahsuni’nin dilinde hiciv olmuş; Necip Fazıl ile Sakarya’yı ayağa kaldırmış, Nazım Hikmet’le Kuvayı Milliyeyi dillendirmiştir. Çanakkale Zaferi, Mehmet Akif’in Türkçesiyle ölümsüzleşmiş, çoban çeşmeleri Faruk Nafiz Çamlıbel’in şiirinde su vermiştir, susuz yolculara.

Dil bilincinin, milletlerin tarih içindeki devamlılığı bakımından önemli bir yere sahip olduğu izahat varestedir. Türk Milletinin hüküm sürdüğü devirlerin ve ülkelerin çeşitliliği ve genişliği göz önüne alındığında; milletimizin fertleri arasındaki bağı temin eden mühim unsurlardan birisinin dil birliği ve kullanılan dildeki süreklilik olduğu açıktır. Dolayısıyla, milli gurur, milli

Anayasamızın 3 üncü maddesinde; “Türkiye Devletinin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğu” belirtilerek, Devletin dilinin Türkçe olduğu hüküm altına alınmıştır.

tavır, milli düşünce ve milli davranış, dil birliği ve ortak dil şuuru ile temin edilebilir.

Dil ile milli birliğin ve milli benliğin ilişkisini ortaya koyması bakımından, ünlü edebiyat tarihçisi Nihad Sâmi Banarlı’nın “**Türkçenin Sırları**” isimli eserinden bir paragrafı buraya alırken, kendisini de rahmetle anıyorum.

“Ben, bir sabun fabrikatörü olsam ve Türkiye’de iyi ve güzel kokulu bir sabun yapmayı düşünsem; bu sabunun adını Guta yahut Küra koymaz; Kekik yahut Köpük koyardım.

Evlerimize, çamaşırlarımıza yalnız koku olarak değil, isim olarak da vatan topraklarından, vatan sularından yükselen bir ses dolsun isterdim... Eski Yunan tahayyülü güzellik tanrıçası Venüs’ü, Tanrı kanyla denizköpüğünün birleşmesinden yaratılmış sanıyordu. Bir Akdeniz medeniyeti milleti olan eski Yunan için bu tahayyül güzeldir. Ya Türk’ün güzellik sembolü kadın? Bana öyle gelir ki bizim güzel’imizde yalnız Türk kanı ve denizköpüğü değil, onlar ölçüsünde bir râyiha ve bir nûr vardır: Türk’ün güzellik ve temizlik sembolü kadın, belki de sabun köpüğünden, gün veya ay ışığından ve yayla çiçeği kokusundan yaratılmıştır...

*Bir kadın çorabı yapacak olsam, adına **Sülün** yahut **Ceylan** veya **Elif** derdim. **Duru** veya **Nilüfer** de diyebilirdim... Kadın giyeceğinde katiyen şu veya bu yabancı kelimeyi kullanmazdım. Vatan kadınlarının eteklerine kelime olarak da bir yaban-*

cı söz dolanmasın isterdim. Bu çoraplara **Akarsu** gibi ahenkli, su veya kıymetli taş isimleri de koyabilirdim...

Bir dudak boyası yapsam, adını **Al** yahut **Gül** veya **Merican** koyardım... Veya **gonca** gibi, **nar** gibi renkli adlar seçerdim. Hatta her dudağa sürülmeyeceğini bilsem **bayrak** bile boyama ad olurdu boyama (Banarlı, 1978: 59-61)."

Banarlı'nın bu isabetli ve yerinde tespitleri, bize dilin millet hayatındaki yerini ve milli şuurla ilişkisini ne güzel anlatıyor. Dil birliğinin millet olmada ve milletimizin fertleri arasındaki münasebetin devamında oynadığı rol dikkate alındığında, Türkçemize gerekli özenin gösterilmesinde her Türkün hassas davranması gerekir. Gaspıralı İsmail'in yüz yıl önce ortaya koyduğu; "Dilde fikirde ve işte birlik" hedefi, Türkçenin sahip olacağı saygınlıkla ulaşılabilecek bir amaç olmanın yanı sıra, Türk coğrafyasındaki birliğin de anahtarıdır. Büyük Atatürk'ün Onuncu Yıl Nutkunda işaret ettiği; Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfının ve büyük medeni kabiliyetinin bundan sonraki inkişafı ile geleceğin yüksek medeniyet ufkuyla yeni bir güneş gibi doğmasına dair ideal ve inanç, birçok etkenle birlikte, Türkçenin ulaşacağı güç ve yaygınlıkla sağlanacaktır.

3. Tabela kirliliği ve Türkçemiz

Ülkemizdeki en yaygın özentilerden birisi de işyerlerinin isimlendirilmesinde görülen lüzumsuz yabancı dil tercihidir. Özellikle çevremize baktığımızda; tabela kirliliği başta olmak üzere, Türkçemiz konusunda gerekli duyarlılığa sahip olmadığımız görülmüyor. Tabelalarda yaşanan bu dil

Ülkemizdeki en yaygın özentilerden birisi de işyerlerinin isimlendirilmesinde görülen lüzumsuz yabancı dil tercihidir.

kirliliği ve Türkçenin kullanılması konusundaki kayıtsızlık, milli dilimiz bakımından bilinç eksikliğini açık seçik ortaya koyuyor. İşyerlerine verilen isimlerin yabancı dillerden seçilmesi son yıllarda anlamsız bir özentiyeye dönüşmüş durumdadır. Bu konudaki uygulamanın yersizliğine zaman zaman hepimiz vurgu yapıyoruz. Ancak bu güne kadar, caydırıcı ve etkili bir tedbir almadığımızı da belirtelim.

İşyerlerine yabancı isim verilmesini engellemek veya caydırıcılığı sağlamak bağlamında, birkaç önemli tedbir geliştirilebilir kanaatindeyim: Bunlardan birisi, işyerlerine yabancı isim verilmesi halinde, alınacak harcin miktarının artırılması ve her yıl harç ödeme mecburiyetinin getirilmesi şeklinde olabilir. Bir başka tedbir ise belli alanlar itibarıyla yabancı dilde isimlendirmeye yasal engel getirilmesi şeklinde olabilir. Çünkü sosyal ve kültürel hayatın düzenlenmesine dair birçok yasal hüküm zaten söz konusudur. Meselenin önemine binaen, belki de yasal düzenlemeye en fazla ihtiyaç duyulan bir alandır bu Türkçe isimlendirme hususu.

Zaten Anayasamız da Türkçenin korunmasına özel bir önem vermiş, muhtelif hükümlerle bunu teyit etmiştir. Bilindiği gibi Anayasamızın 3 üncü maddesinde; "Türkiye Devletinin, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir

bütün olduğu" belirtilerek, Devletin dilinin Türkçe olduğu hüküm altına alınmıştır. Devlet dilinin Türkçe olması Anayasal ilke haline getirilerek, Türkçenin korunmasında Devlete özel bir yükümlülük verildiğini de belirtmemizde yarar var.

Türkçemizin korunması, vatanımızın korunmasıdır; Türkçemize sahip çıkmak, milli birlik ve beraberliğimize sahip çıkmaktır. Dilimizin ekonomik ve toplumsal, bütün iş ve ticari ilişkilerde kullanılması, Türkçe ifade imkânı varken yabancı kelimelerin tercih edilmemesi hassas olmamız gereken bir meseledir. Dilimize saygı aynı zamanda tarihimize saygıdır, dilimize duyduğumuz güven geleceğimizin teminatıdır. Ünlü destan şairimiz Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'nun ifadesiyle; "Dayadım sana belimi/Kudretinle tut elimi/Yoğuram ana dilimi/Anamın ak sütü ile..."

Sonuç olarak; Türkçenin doğru kullanımı, bilim dili olarak işlenip yaygınlaşması, yabancı dillere dayalı olarak kullanılan bilimsel terimlerin yerine Türkçe olanların üretilmesi, günlük dilde yabancı sözcükler yerine Türkçe karşılıklarının kullanımı, işyerlerine isim verilirken yabancı isimlendirme özentisinden kaçınılması gibi, birçok alanda yapılacak çok ama pek çok şey var; güçlü bir ulusun güçlü bir dile dayandığını unutmamalıyım.

KAYNAKÇA

BANARLI, Nihad Sâmî (1978) **Türkçenin Sırları**, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.

GENÇOSMANOĞLU, Niyazi Yıldırım (1979) **Kopuzdan Ezgiler**, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayını.